Enigmele scrisorii maresalului Antonescu catre dr. Filderman

Teodor WEXLER,
vicepresedintele Fundatiei "Dr. W. Filderman"

In perioada 12 septembrie 1940-23 august 1944, între dr. Wilhelm Filderman, presedintele Uniunii Comunitatilor Evreiesti din România, si maresalul Ion Antonescu a avut loc un schimb de scrisori vizând ameliorarea situatiei evreilor - cetateni români sau a evreilor fosti cetateni români rezidenti în Basarabia si Bucovina de Nord si deportati, dupa 22 iunie 1941, în Transnistria. Amintim ca numerosi alti evrei din afara acestor teritorii si anume, cei din Dorohoi, Suceava, Câmpulung, sau aflati laaamunca obligatorie, au fost deportati în Transnistria.
La data de 11 octombrie 1941, dr. Filderman s-a adresat maresalului Ion Antonescu printr-o scrisoare în care apela la sentimentele umanitare ale conducatorului statului spre a împiedica o noua deportare a unui grup de evrei din ghetoul de la Chisinau. Conducatorul statului i-a adresat dr.-ului Filderman o scrisoare foarte dura, în care culpabiliza populatia evreiasca din Basarabia si Bucovina de Nord pentru colaborare cu inamicul sovietic, extinzând aria culpabilizarii si asupra evreilor din Rusia si Ucraina. Comentarii revelatoare asupra acestei scrisori se gasesc în raportul ministrului francez la Bucuresti, Jacques Truelle, adresat guvernului de la Vichy la 10 noiembrie 1941, din care citam în continuare (documentul integral a fost publicat în lucrarea *Martiriul evreilor din România,* Editura Hasefer, 1991; fragmentele citate de noi au fost retraduse în redactia revistei *Magazin istoric):*
"Aceasta legatie a avut ocazia, în mai multe rânduri, sa semnaleze Departamentului masurile luate împotriva evreilor, fie de guvernul român, fie de autoritatile subordonate mai mult sau mai putin calificate. Se parea ca ororile al caror teatru de desfasurare a fost orasul Iasi, în luna iulie ce a trecut, si despre care am informat în scrisoarea mea nr. 195 din 4 iulie, nu vor mai putea fi depasite. De altfel, de atunci încoace, guvernul român paruse sensibil la reactia opiniei publice, atât din interior, cât si din strainatate, fata de aceste atrocitati si în cursul lunii septembrie a existat impresia producerii unei oarecare destinderi [Urmeaza în continuare descrierea unor noi masuri de deportare]...
In fata acestor masuri, care evident urmareau rezolvarea radicala a problemei evreiesti, doctorul Filderman, presedintele Uniunii Comunitatilor Evreiesti din România, nu a ezitat sa adreseze maresalului Antonescu doua scrisori, în care atragea atentia conducatorului asupra îngrozitoarei tragedii ce se desfasura si îl implora în mod impresionant, facând apel la sentimentele sale umanitare, sa înceteze acest adevarat

program.
Maresalul Antonescu a raspuns într-o scrisoare publicata în presa la 27 octombrie si în care declara textual: <<Inteleg durerea voastra, dar si d-voastra trebuie s-o întelegeti pe a mea si pe cea a unei întregi natiuni. Ati uitat ce s-a întâmplat în timpul evacuarii Basarabiei? Ati uitat ura cu care coreligionarii vostri ne-au tratat în timpul retragerii noastre si atentatele pe care le-au comis împotriva armatei române în timpul înaintarii ei pâna la Odessa si tarmul Marii de Azov?>>. [In continuare, scrisoarea lui Antonescu contine grave acuze la adresa populatiei evreiesti]...
In ciuda antisemitismului exacerbat pe care propaganda a reusit sa-l faca sa domneasca în România, aceasta scrisoare [a maresalului] a facut cea mai proasta impresie românilor care si-au pastrat libertatea de judecata si de clarviziune. Se considera ca acuzatiile formulate de maresalul Antonescu la adresa evreilor nu sunt deloc întemeiate; daca s-au produs numeroase incidente cu ocazia evacuarii Basarabiei si Bucovinei în 1940, este stabilit ca evreii nu au fost singurii care au participat la ele, ci ca toata drojdia româneasca din aceste provincii, precum si minoritarii ucraineni, rusi si altii, care s-au alaturat evreilor pentru a insulta regimentele românesti ce se retrageau fara sa lupte. Iar pretentia ca Odessa1 nu a rezistat decât pentru ca fusese aparata de evrei este o tema de propaganda deseori folosita, dar care este într-adevar prea ridicola pentru a putea fi luata în serios.
Oricum, scrisoarea curajoasa a lui Filderman catre conducator pare a-l fi indispus foarte tare pe acesta din urma, deoarece presa anunta de curând ca s-a deschis o ancheta judiciara împotriva presedintelui Uniunii Comunitatilor Evreiesti pentru <<atitudine jignitoare fata de statul român>>" (sunt date în continuare alte masuri cu caracter antievreiesc).
In sedinta Consiliului de Ministri din 16 noiembrie 1943, Ion Antonescu facea o serie de afirmatii care confirmau relatarile ministrului Truelle:
"Când am venit acolo [în Basarabia si Bucovina de Nord] ne-am gasit în fata unor reclamatii fara sfârsit, în care se arata ca peste 40 000 de ticalosi din aceasta provincie se facusera în timpul ocupatiei rusesti mai rusi decât rusii... Am fost în fata acestei probleme si daca pedeapsa era capitala mai aveam înca 50 000 sau 100 000 nenorociri. Si atunci n-am vrut sa-i pedepsesc si am aplicat clementa, ca si în cazul legionarilor".
Si legionarii si colaborationistii minoritari din Basarabia au stat câteva luni internati la Onesti, localitate lânga Bacau.
In ce priveste originea dezordinelor din Basarabia si Bucovina de Nord nu ni se pare lipsit de semnificatie un fragment din scrisoarea pe care Iuliu Maniu i-a adresat-o la 12 iulie 1941 lui Ion Antonescu: "Cele doua provincii au fost inundate de functionari din Regat, necunoscatori ai oamenilor de acolo, acestia s-au transformat în adevarati satrapi ai populatiei si au stârnit numeroase nemultumiri. Au fost desigur si oameni de treaba între cei veniti, dar cei rai au compromis pe cei buni. Ei au fost aceia care au facut ca denumirea de regateni sa devina odioasa si timp de doua decenii provinciile, în buna parte, s-au înstrainat în loc sa se închege

complet cu tara" *(Oglinda,* din 17 iulie 1997).
In mod intentionat si Antonescu si comunistii au ascuns opiniei publice constatarile lui Iuliu Maniu. Dupa cum nu exista nici pâna azi o analiza obiectiva a evenimentelor de la Tatar Bunar din anul 1923, evenimente ce au degenerat într-un pogrom, organizat de subsecretarul de stat de atunci de la Ministerul de interne Gheorghe Tatarescu.
Rau intentionate mi se par planurile "Mircea" si "Tudor" elaborate în anul 1938 de guvernul Tatarescu si care, în cazul unui atac sovietic, interziceau populatiei evreiesti din Basarabia si Bucovina sa se retraga odata cu armata româna. Precizez ca aceste planuri au fost elaborate cu mult înainte de semnarea pactului Ribbentrop-Molotov. In cartea sa *Un taciune smuls flacarilor,* fostul rabin sef Al. Safran descrie cu lux de amanunte interventiile facute pe lânga autoritati, pentru ca evreii din aceste teritorii sa se poata evacua odata cu armata româna.
Analizând cu obiectivitate si simt de raspundere documentele prezentate în acest articol va trebui sa stabilim unde se opreste realitatea si unde începe propaganda în scrisoarea maresalului Antonescu catre dr. Filderman din 27 octombrie 1941. Este un proces care va trebui parcurs în numele omeniei românesti si al respectului pentru adevarul istoric.